

‘Het is belangrijk om MEE TE BEWEGEN in het leven’

Auteur Simone Berger (1966) bezocht voor het eerst de plek waaraan haar vader zijn mooiste jeugdherinneringen bewaarde: Medan (Noord Sumatra). Voor *Indah* hield ze een dagboek bij. Lees mee met een gedeelte uit haar dagboek.

Uitzicht op het Tobameer.

Mijn vader, geboren in 1940, had enerzijds een fantastische jeugd in Nederlands Indië. Anderzijds heeft hij veel meegemaakt door de oorlog, wat zeker impact gehad heeft op ons kinderen. Ons gezin heeft veel verdriet en zware tijden gekend door zijn depressie, die van hem een angstige en ongelukkige man maakten. Juist door zelf te kunnen ervaren waarvan hij genoot en te weten hoe gelukkig hij hier op Sumatra is geweest, geeft dat extra glans aan de fijne herinneringen die hij graag met ons deelde. En voel ik nog meer respect voor hem hoe hij zo'n stabiel en harmonieus leven in Nederland heeft weten op te bouwen waardoor wij een fijne en normale jeugd hadden.

Links Jaap Straakenbroek, de vader van Simone, in 1953 op de houtonderneming Kebon balok in Stabat, ten noordwesten van Medan. Met zusje Irene en broertje Frits.

Zaterdag 20 september

Vandaag is het eindelijk zover. Met Stichting Erfgoed Medan ga ik een Medan Heritage Tour maken en ga ik voor het eerst de geliefde geboortegrond van mijn vader bezoeken. Prachtig, helder zicht vanuit het vliegtuig terwijl we over het Suez-kanaal vliegen. Zo reisde mijn vader diverse keren heen-en-weer, maar deed er wel drie weken over met de boot. Na een korte overstap in Jakarta vliegen we weer terug over Sumatra naar Medan en kijk ik nieuwgierig uit het raam. Wat een ruig en groen eiland met brede, kronkelende rivieren, lange bergketens en diepe meren. Ik voel mij als een klein kind opgewonden en ben benieuwd naar onze reis met als eindpunt Padang aan de westkust.

Spelende kinderen in het voormalige vrouwenkamp Glugur.

Zondag 21 september

Gisteravond viel ik als een blok in slaap, zelfs door de oproep van de moskee heen geslapen. Vandaag staat in het teken van 'heritage'. Maar natuurlijk ook onze eigen 'family memory lane'. We starten in de wijk Polonia met weelderige, groene lanen en nog veel originele huizen waar diverse families van onze groep gewoond hadden. Veel lanen stralen nog de vooroorlogse sfeer uit en hebben prachtig aangelegde tuinen. We rijden langs de Beatrixschool, mijn vaders lagere school, en het Rumah Sakit St. Elisabeth (ziekenhuis) waar hij op 9 oktober 1940 werd geboren. 'Dit was zijn universum!' schiet er door mijn heen. Hier beleefde hij vanaf zijn 7de gelukkige kinderjaren. Helaas kiest de gids ervoor om de Tasmanlaan eind van de middag te bezoeken, het was toen al donker en het stortregende. Kijkend vanuit onze koele bus worden de vele kleine warungs aan de straat, waar men een paar rupia's hoopt te verdienen, afgewisseld met prachtige oude gebouwen zoals Kantor de Pos, Rotterdamse Lloyd (kocht opa tickets voor verlofreis met de Willem

Ruys) en de Grote Moskee. We bezoeken het paleis van de sultan, daarna een tussenstop bij restaurant en banketbakker Tip Top, waar mijn vader altijd over vertelde hoe hij met z'n zusje door opa op een ijsje werd getraceerd wanneer zijn opa wat zaken moest afhandelen. Als kind vond ik de naam altijd zo leuk klinken en ook nu kan je er nog steeds ijs, bitterballen en een 'sausijsbroodje' bestellen. Ik kijk rond en zie in gedachten mijn omaatje zitten, genietend van zoetigheden, de kinderen likkend aan hun ijsje. Als je tot je 5de een kampkind bent geweest, dan moet dit goddelijk smaken. Schuin tegenover Tip Top gaan we de poort binnen van de Tjong A Fie Mansion; een enorm groot huis van de invloedrijke Chinees Tjong A Fie. Hij was een succesvol ondernemer die genereus was voor de bevolking. In zijn werkkamer neem ik de tijd om uitgebreid rond te kijken. Opa heeft hier vast met regelmaat gezeten, want hij leverde houten theekisten voor de export naar

Lunchroom Tip Top die al sinds 1934 bestaat.

China. Op de terugweg is het spitsuur waar auto's en brommers, vaak met baby in de slendang of slapend kind over het stuur, zich behendig bewegen. Hier en daar wat rook van afval dat verbrand wordt en druk wolkende kokkies die aan de straatkant de hongerige stedelingen naar hun warungs lokken. Vandaag probeer ik mij voor te stellen wat de leefomgeving van mijn familie is geweest en ondanks de moderne gebouwen én vele armoedige gebouwen kun je de sfeer van vroeger nog steeds proeven. Toch zijn er van die onverwachte momenten dat het koud wordt rondom je hart. Zoals toen we op het centrale plein, de Lapangan Merdeka, de vroegere Esplanade, langs de voormalige Javaanse Bank reden, dat vroeger het hoofdkantoor van de Kempeitai bleek te zijn. Een soort siddering ging door mij heen. Vanaf mijn 12de begon ik te lezen over deze geschiedenis en ben nooit gestopt. Die Japanse bezettingsjaren lopen als een rode draad door ieders geschiedenis. Ook nu ervaren de volgende generaties, die zelf de oorlog niet hebben meegemaakt, de doorwerking. Ik groeide op met een vader die hierdoor beschadigd en vervormd was. Die een hoge prijs moest betalen voor wat hij had meegemaakt. Hier in zijn geboortestad zijn er nog overal sporen van die tijd met imposante, vooroorlogse gebouwen en majestueuze hoge bomen als stille getuigen.

Dinsdag 23 september

Ik heb vandaag een missie te volbrengen die gisteren letterlijk in het water viel. Opnieuw rijdt de bus naar de Djalan Tjoet Nya Dien, de vroegere Tasmanlaan waar mijn grootouders na terugkeer uit Holland na de oorlog naast de houtonderneming in Stabat een huis in de stad betrokken. En toeval of niet, tijdens de rit passeren we Kampong Kling waar mijn vader vroeger vaak stiekem naar toe sloop om kattenkwaad uit te halen met de jongens die daar woonden. Opeens krijg ik weer een nieuw beeld bij al die plaatsnamen en verhalen. Alleen dat al maakt deze reis zo bijzonder en intens. Niet wetende dat ik ooit nog Medan zou bezoeken, hebben we een paar jaar geleden de as van mijn ouders aan de Zeeuwse kust uitgestrooid, vlak bij de hoge duinen van Dishoek waar zij in 1964 naar toe verhuisd waren. Stiekem hoopte ik dat de stromen een beetje as van mijn vader naar de Straat van Malakka zouden meevoeren. Maar vandaag kon ik een stukje van dit *anak Medan* (kind van Medan) thuisbrengen door een stukje van zijn babyhaarlok bij de voet van een oude boom voor zijn huis achter te laten. Samen met zijn lievelingsbloemen, die ik de afgelopen dagen had verzameld. Nu is de cirkel echt rond. Door een wonder en waarschijnlijk ook door mijn opa, die met vooruitziende blik diverse spullen had begraven, is het geboortekaartje met zijn haarlok nooit verloren gegaan en voel ik dat ik met dit kleine gebaar nog dichterbij bij papa kom. Wetende dat hij dit gewaardeerd had; dit was zijn thuis, dit was zijn geboortegrond.

Na de lunch liggen er twee prachtige bloemenkransen in de bus. Samen met de gids gaan we twee voormalige vrouwenkampen bezoeken: Pulau Brayan en Glugur in het noorden van Medan.

*Niet te beschrijven
wat er daar door ons
heenging, wetende
hoeveel honger de
vrouwen en kinderen
hebben geleden'*

Dankzij oude plattegronden weten we waar de locatie is en worden we naar een hoog smal gebouw geleid. Totaal onverwacht wordt de deur van een oude, vervallen watertoren geopend (een Indonesische gids had bij hoge uitzondering de sleutel opeens geregeld) en blijkt dat de plek te zijn waar het eten voor het hele vrouwenkamp dagelijks werd uitgedeeld. Niet te beschrijven wat er daar door ons heenging, wetende hoeveel honger de vrouwen en kinderen hebben geleden. Die

daar vernederd waren en aan agressie en onderdrukking waren blootgesteld. Het ergste vond mijn vader, denk ik, dat ze door de bewakers altijd opgejaagd werden; een gevoel dat hij helaas nooit meer is kwijtgeraakt. Op de vochtige aarde staan we daar geëmotioneerd in een kring en delen met elkaar de verhalen en herinneringen die we van onze families hadden meegekregen. Onze tranen vloeien, maar tegelijkertijd voelen we ook grote dankbaarheid dat onze families het allemaal gered hadden. En dankzij deze watertoren hadden ze in dit kamp dagelijks schoon water gehad! Het zou mooi zijn als er in de toekomst op dit soort *'lieux de mémoire'* een herinneringsplaquette komt voor de nazaten. Inmiddels hebben we veel bekijks en wordt de schare nieuwsgierige kinderen steeds groter. We lopen door de straten van het voormalige interneringskamp met overal armoedige huizen waar in Nederland ongetwijfeld bij elk huisje een bord zou zijn geplaatst: 'onbewoonbaar' of 'instortingsgevaar'. Maar het geeft ons een goede indruk hoe onze families daar ruim 2,5 jaar hebben moeten zien te overleven, wetende dat in elk huisje rond de vijftien vrouwen en kinderen gepropt werden. Vervolgens brengt de bus ons naar het tweede voormalige vrouwen interneringskamp Glugur. Bij de voormalige hoofdingang vragen we de jonge Indonesische gids van het reisbureau de krans neer te leggen tegenover het inmiddels vervallen kampziekenhuis, als brug naar de toekomst en naar Indonesië. Ik kijk naar de imposante oude bomen in de wijk die als stille getuigen daar staan terwijl de jongetjes vrolijk voetballen en proberen te begrijpen waarom zo'n groepje onbekenden door hun wijk loopt, terwijl wij met elkaar onze verhalen delen en letterlijk even in de voetsporen van onze grootmoeders, vaders, moeders of andere familieleden lopen. Dichter bij de geschiedenis kan je niet komen.

Donderdag 25 september

Met de bus gaan we richting Bindjai. Dat was de plaats waar mijn grootouders boodschappen deden toen ze vanaf 1950 definitief op de houtonderneming gingen wonen. Dit keer een prachtige, goed onderhouden en schone snelweg. Wat een verademing na de overvolle straten in Medan met z'n vele brommers en krotten. Elke keer denk je 'hier kan niemand wonen' en dan zie je toch wat was aan een waslijn wapperen. Onderweg zien we twee uur lang palmplantages, afgewisseld door sawa's met rijstplanten in diverse stadia, want er moet tenslotte ook rijst voor de bevolking verbouwd worden. We beseffen hoeveel mensen en dieren hun huis zijn kwijtgeraakt door de export van palmolie. In de kampongs die we passeren zien we vrouwen de was in de rivier doen en met de *pikoelan* (draagstok) op de schouders wordt kroepoek verkocht.

Zaterdag 27 september

Het uitzicht over de bergen met ochtendnevel en de parkachtige tuin is prachtig. Ik kan mij goed voorstellen hoe heerlijk het was om de benauwde warmte te ontsnappen en te genieten van de frisse berglucht. Tijdens een ochtendwandeling na het ontbijt ontdek ik kleurrijk aangelegde borders. Dan pas besef ik echt hoe mooi de tropische bloemen hier zijn. Mijn vader, die ik graag raadpleegde tijdens *the making of...* van mijn eerste boek *Istori Kūta*, kon zo'n dertig bloemensoorten beschrijven. Nu pas kan ik zijn verwondering en passie ervaren. Dat raakt mij enorm en is voor mij steeds een van de mooiste onderdelen van deze reis. Je kan het pas echt ervaren als je door iemands ogen kan kijken en je zelf de verwondering ervaart. Wat had ik dit graag met hem gedeeld. Ik had het hem zo gegund om hier nog eens rond te lopen. Misschien om zichzelf weer terug te kunnen vinden, om weer 'thuis' te kunnen komen. Lang geleden was er een plan, voordat ik kinderen kreeg, samen naar Sumatra te reizen. De angst voor *triggers* door heftige herinneringen die zich misschien zouden opdienen, hielden hem helaas tegen.

In Berastagi bezoeken we de kleurrijke, overdekte fruit- en groentemarkt en ook dat is een genot om te zien. De regio staat bekend om de fruit- en groenteteelt en dat is goed te zien. Ik kan het niet laten om een en ander te kopen en mijn Maleis is gelukkig toereikend om contact te maken. En zoals mijn vader

‘Deze reis heb ik een stukje van hem teruggebracht aan de voet van een oude boom bij zijn voormalige huis’

het als kind had geleerd; eerst met de vraag beginnen ‘*Boleh tawar?*’ Mag ik onderhandelen? Anders betaal je al gauw het driedubbele. Daarna gaat de rit richting een authentiek Karo-dorp. De Karo is een groep binnen de Batak-bevolking, die een eigen culturele en taalkundige identiteit heeft. Dit dorp ligt maar 3 kilometer van het klooster waar mijn oma hoogzwanger met mijn vader van 1,5 naartoe gevlucht was toen de dreiging van de oorlog steeds dichterbij kwam. Uiteindelijk beviel ze op 12 maart 1942 bij de nonnen van mijn tante Irene, toen Indië al vier dagen daarvoor gecapituleerd had. Een schrale troost te weten dat ze in ieder geval vers fruit en groente moet hebben gekregen om aan te sterken. Ik neem de omgeving met zijn hoge vulkanen nog eens extra in mij op, beseffende dat dit de omgeving was waar de lange scheiding tussen mijn grootouders begon, en een onzekere toekomst. Niets was meer vanzelfsprekend.

Vrijdag 3 oktober

De vlucht naar Jakarta is om 07.00 uur. Hoog in de lucht geniet ik voor een laatste keer van dit ruige en ongerepte eiland. Ik zie vulkanen, hoge gebergten en dalen en door het groene landschap brede, meanderende rivieren. Met tranen in mijn ogen stijg ik op en neem afscheid van mijn vaders geboortegrond. Dertien dagen lang heb ik ruim 800 km afgelegd. Ik heb papa's huis in Medan bezocht, reed door de prachtige groene villawijk *Polonia*, waar zijn school stond en langs het ziekenhuis waar hij geboren was. Ik zag de enorme diversiteit aan natuur die zo indrukwekkend was. Ik genoot van de vele kleurrijke bloemen, proefde van de sappige vruchten op de lokale markten en had zelfs het geluk orang-oetans te zien en de geur, geluiden en kleuren van de dichte rimboe even een ochtend te kunnen ervaren. Ik maakte kennis met de diverse volken en culturen en werd omringd met de taal en klanken van zijn jeugd. Het was een reis waarbij plaatsnamen, bloemen- en plantensoorten, fruit, rivieren en de vele schakeringen groen nu een gezicht kregen. En niet te vergeten het 'betoverend' mooie Tobameer, zoals mijn vader altijd zei. Ik ben dankbaar dat ik nu zelf heb kunnen ervaren hoe mijn vader van zijn jeugdjaren genoten heeft.

Ik neem afscheid met een hart vol indrukken, ontelbare nieuwe indrukken die op mijn netvlies gebrand staan. Binnenkort ga ik terug naar mijn 'thuis'. Ik probeer mij voor te stellen hoe hij zich gevoeld moet hebben toen hij op z'n 13de in 1953 vooruit naar Nederland werd gestuurd. Nederland is mijn thuisland, ik ben geworteld aan de Zeeuwse kust en in Kennemerland waar mijn beide grootouders woonden. Ik heb mijn leven in Nederland opgebouwd en met mijn lief onze vier kinderen daar laten opgroeien in een fijne, harmonieuze en veilige omgeving. Mijn lieve paps bleef altijd een tropenkind dat de zon op zijn huid miste. Deze reis heb ik een stukje van hem teruggebracht aan de voet van een oude boom bij zijn voormalige huis. Ik kan het niet laten en neem diverse foto's en een laatste foto als ik de kustlijn zie, wetende dat ik nu echt afscheid neem van Sumatra. Ik kijk nog één keer goed naar Sumatra terwijl de zee steeds dichterbij komt. Met een brok in mijn keel herhaal ik zachtjes de zin die ik deze reis steeds tijdens ontmoetingen deelde: *Bapakku adalah anak di Medan* (mijn vader is een kind van Medan).

Zondag 5 oktober

Gisteren bezochten we de Kebon Raya, de botanische tuin uit 1817 met het Paleis, de vroegere officiële residentie van de Nederlandse Gouverneur-Generaal. Na een goede nachtrust en rustig ontbijt tussen de vele Indonesische gezinnen, die hier hun weekend doorbrengen, besluit ik dat ik graag nogmaals van de Kebon Raya wil genieten. Ik vind een pad langs de vijver waar het rustig en koel is en loop over een nog origineel aangelegd keienpad. De bomen zijn hier majestueus, soms 200 jaar oud en rond de 40 meter hoog. Vooral de wortels zijn prachtig en echte kunstwerken. Terwijl ik diverse foto's neem, besef ik hoe toepasselijk dit thema is

Simone laat een babyhaarlok van haar vader bij de voet van een oude boom voor zijn huis achter.

bij deze reis: geworteld! Mijn vader was op Sumatra geworteld en gevormd door de mensen die hem omringden, de cultuur en de natuur. Nadat hij mijn moeder leerde kennen, de liefde van zijn leven, is hij uiteindelijk opnieuw geworteld op Walcheren aan de Zeeuwse kust.

Ik moet denken aan oom Jan die ik met zijn kleindochter had geïnterviewd voor het project 'Oud Zeer'. Na het verlaten van de fotostudio met zijn jas al aan, wilde hij mij per se een foto laten zien. Het was de tekst: 'Home is where your heart is!' En zo is het maar net. Het is belangrijk om mee te bewegen in het leven. Net als bamboe dat onbreekbaar, maar wel heel buigzaam is. Deze prachtige oude botanische tuin ademt geschiedenis. Koloniale geschiedenis en de invloed van Nederland, de schoonheid van de indrukwekkende natuur, maar stemde ook tot reflecteren, diep vanbinnen voelen en het voelt als een prachtige afsluiting van deze meer dan bijzondere rootsreis. Ik voel mij door deze reis completer en voel mij opgenomen door het land waar ik dagelijks de geschiedenis van mijn familie voelde op plekken waar zij hun voetsporen hadden achtergelaten. Plekken die in hun geheugen gegrift stonden, plekken die ook onderdeel zijn van mijn geschiedenis.

Het delen van onze gevoelens, ervaringen en gedachten maakt deze reis extra waardevol. We beseffen maar al te goed dat je vaak met één woord elkaar al begrijpt terwijl het aan buitenstaanders niet uit te leggen is. We beseffen dat de 'Indische (herinnerings)cultuur' die in Nederland is ontstaan, de thema's die nu leven, en de vormen die wij als volgende generaties aan onze familiegeschiedenis geven, veraf liggen van het huidige Indonesië. Zo'n rootsreis met 'gelijkgestemden' maken, geeft zoveel meer diepgang aan deze bijzondere dagen. Ik had het niet anders gewild. ✨

Simone Berger is auteur van *Istori Kita* en *De lange reis van de Poesaka*.

Ze is herinneringskunstenaar, die oud en jong aanspoort hun Indische verleden te verkennen. educatievoormalignederlandsindie.nl